

Avsändarens tjänsteställe/handläggare

Enheten för regional planering och infrastruktur
Marta Bystrowska

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.jl@regeringskansliet.se

Handläggare/er beteckning
LI2026/00742

Datum
2026-10-07

Dnr
26RUN493

Sida
1(4)

Yttrande över remiss, Förslag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900) enligt Konkurrensverkets förslag från rapport 2026:4

Region Västernorrland välkomnar möjligheten att få lämna synpunkter på förslag om ändring i plan- och bygglagen. Vårt yttrande är framtaget mot bakgrund av funktionen som regionalt utvecklingsansvarig aktör i Västernorrland.

Konkurrensverket konstaterar i sin rapport att det huvudsakliga problemet för konsumenterna är höga matpriser, sämre serviceutveckling, utbud och tillgänglighet, och att bristen på lämpliga butikslägen gör att konkurrensen på många lokala marknader blir svag. Rapporten identifierar även vissa avtalsmässiga bindningar som kan försvåra etableringar och kedjebyten, men drar slutsatsen att bristen på tillgängliga butikslägen är en huvudutmaning. Därför föreslår Konkurrensverket ändringar i plan- och bygglagen för att skapa förutsättningar för fler möjliga butiksetableringar genom den kommunala fysiska planeringen.

Region Västernorrland instämmer i att butikernas geografiska lokalisering har stor betydelse för hushållens vardag samt att en väl fungerande konkurrens inom dagligvaruhandeln är viktig för konsumenterna. Regionen instämmer även i att tillgången till lämpliga butikslägen utgör en viktig fråga inom samhällsplaneringen.

Därför välkomnar Region Västernorrland ett förslag på lösningar som bidrar till bättre priser, service och tillgänglighet för invånare. Fler butikslägen och enklare etablering är positivt, men förutsättningarna för dagligvaruhandel skiljer sig kraftigt mellan större och serviceglesa marknader. Lösningarna måste vara anpassade till olika platser geografiskt, marknad och servicebehov samt utgå från bredare samhällsplaneringsperspektiv inklusive tillgänglighets-, transport- och landsbygdsperspektiv. De bör inte heller leda till ytterligare arbetsbörda och belastning för kommunerna.

Därför bedömer Region Västernorrland att föreslagna ändringar i plan- och bygglagen (PBL) inte är ändamålsenliga som styrmedel i dess nuvarande utformning och föreslår en mer fördjupad analys med breddare perspektiv på frågan. Eventuella lösningar bör analyseras utifrån systemperspektiv med hänsyn till större samhällsplaneringssammanhang och platsens särskilda förutsättningar.

Regioner och kommuner har olika förutsättningar för nya etableringar

Västernorrland har god tillgång till dagligvaruhandel i de större tätorterna längs kusten men betydande utmaningar i länets landsbygder och inland. Jämfört med storstadsregionerna är avstånden längre, bilberoendet högre och alternativen mellan olika butiker färre.

I stora delar av Västernorrlands landsbygder är den största utmaningen inte bristande konkurrens mellan butiker utan att det överhuvudtaget finns en butik kvar. För invånare, företag och besökare är tillgången till dagligvaror ofta viktigare än möjligheten att välja mellan flera aktörer. Ett ensidigt fokus på nyetableringar riskerar därför att missa de förutsättningar som råder i många landsbygdsområden.

Dagligvarubutiker i landsbygd fyller dessutom en bredare samhällsfunktion än enbart försäljning av varor. De fungerar ofta som ombud för post, apotek och paketutlämning, som mötesplatser och som viktiga noder för lokal beredskap. I flera orter spelar butiken även en viktig roll vid kriser och störningar i samhället samt bygger platsens attraktivitet både för invånare och andra typer av företag.

Region Västernorrland vill också framhålla att många landsbygdsbutiker drivs i former där det lokala samhällsintresset är minst lika viktigt som den ekonomiska avkastningen. I flera fall drivs verksamheten av ekonomiska föreningar eller genom ett starkt lokalt engagemang från boende som gemensamt tar ansvar för att säkra servicen på orten. För dessa verksamheter är målet ofta att butiken ska finnas kvar och bidra till platsens utveckling snarare än att maximera marknadsandelar eller vinst.

För många är den lokala butiken också ett viktigt socialt nav. Forskningen visar att butiker på landsbygden inte bara kan förstås som en plats för konsumtion och att den även ska ses som en plats som inhyser flera sociala och symboliska värden. Konkurrenten i dagligvaruhandel har därför en hel annan dimension i landsbygdsammanhang och bör inte likastämmas med storstadsregionerna.

Dessutom har glesbefolkade och landsbygdskommuner ofta mindre resurser och svagare förutsättningar för analys och dialog om nya butiksetableringar. Det kan vara svårare för dem att använda framtagna vägledning och uppfylla nya krav på ett likvärdigt och användbart sätt även om förbättrad dialog mellan kommuner och butiker anses positivt. Kommunernas olika förutsättningar måste då tas hänsyn till i planeringen av åtgärder. Detta för att det ska bli ett stöd som skapar utveckling snarare än mer administration. Dessutom bör företagens roll och ansvar i de processerna tydliggöras så att hela administrativ bördan inte landar enbart på kommunerna.

Transport och mobilitet är avgörande för nya butiksetableringar

Rapporten belyser att förutsättningar för etablering av dagligvaruhandel ska öka oavsett läge. Här skapas en tydlig målkonflikt med transportpolitiska målen. Externa etableringar av daglig varuhandel bedöms enligt rapporten som kommersiellt bärkraftiga och riskerar att hämma kollektivtrafikens attraktionskraft och öka bilberoendet. Konkurrensen som en sådan ändring skulle medföra behöver nog vägas mot regional tillgänglighet, hållbart transportsystem och attraktiva stadskärnor.

När det gäller tillgänglighet till dagligvarubutiker vill Region Västernorrland påpeka att förbättrad konkurrens inte automatiskt leder till förbättringar. En ny butik kan stärka konkurrensen i ett större upptagningsområde, men samtidigt öka bilberoendet, förlänga inköpsresor eller försvaga befintlig service i mindre orter. För konsumenten är den praktiska nyttan av konkurrens beroende av faktisk tillgänglighet: restid, reskostnad, färdmedelsalternativ, rörelseförmåga, hushållets ekonomi och tillgång till bil. I ett län som Västernorrland med långa avstånd och spridd bebyggelse är detta särskilt viktigt.

För många hushåll i Västernorrland är bilen en förutsättning för att nå arbete, service och handel. Om handel koncentreras till färre och större enheter kan detta öka transportberoendet, särskilt för äldre, personer utan bil, unga, hushåll med svag ekonomi och boende i serviceglesa områden. Till skillnad från storstadsregionerna är därför inte konkurrens mellan butiker det enda eller ens det viktigaste måttet på konsumentnytta. För många hushåll är den avgörande frågan om det finns en butik inom rimligt reseavstånd överhuvudtaget.

Dagligvaruhandelns lokalisering påverkar reseefterfrågan, trafikalstring, framkomlighet, trafiksäkerhet och behov av investeringar i vägar, korsningar, gång- och cykelvägar samt kollektivtrafik. En etablering som ur ett konkurrensperspektiv är positiv kan samtidigt kräva betydande investeringar i transportsystemet eller skapa målkonflikter

med klimat- och tillgänglighetsmål. Detta perspektiv behöver beaktas och fördjupas i framtida analyser.

Det finns också risker för försvagade centrum och minskad användning av kollektivtrafik om flera butiker etableras utifrån centrum. I Västernorrland är kollektivtrafikens marknadsandel än av de lägsta i landet och låg 2025 på 9% av det motoriserande resandet. Att enbart analysera konkurrensen för daglig varuhandel och främja att större aktörer etablerar sig utanför centrum kan riskera att mindre tätorter och stadsdelar påverkas negativt samt riskerar att ytterligare försvaga kollektivtrafikens marknadsandel.

Hela logistikkedja är lika viktigt som lokalisering

Region Västernorrland vill påpeka att större utbud av matbutiker behöver inte direkt garantera lägre priser men beror mycket på generella prissättningsstrategier kopplad bl.a. till logistik. Flera försäljare kan använda samma transportleverantörer som levererar till både små och större butiker. Oavsett det, är priserna i mindre butiker på mindre orter ofta högre än i tätorterna. De skillnaderna påverkas inte av konkurrens utan av försäljarnas prissättningsstrategier.

Region Västernorrland skulle då vilja se en djupare analys av konkurrensförhållandena i grossistledet. Rapporten beskriver att dagligvarumarknaden är starkt koncentrerad och att de stora aktörerna har en betydande kontroll över inköp, logistik, distribution och butiksnät. Samtidigt lämnas inga förslag kopplade till dessa strukturer. För många mindre butiker på landsbygden är frågor om inköpspriser, transportkostnader, leveransvillkor och tillgång till effektiva logistiklösningar minst lika avgörande som möjligheten att etablera nya butiker.

REGION VÄSTERNORRLAND

Jonny Lundin
Ordförande regionala utvecklingsnämnden